

2025-12-11
S2025/02119 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen att stärka äldre personers trygghet

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att stärka äldre personers trygghet. Inom ramen för uppdraget ska Socialstyrelsen:

- kartlägga förekomsten av kontroller av uppgifter ur misstankeregistret och belastningsregistret avseende personal inom äldreomsorgen,
- kartlägga riktlinjer eller rutiner inom socialtjänsten för hantering av misstanke om brott mot äldre personer,
- utveckla stöd till socialtjänsten särskilt vad avser förutsättningar för socialtjänsten att utan hinder av sekretess lämna uppgifter som angår misstanke om brott till brottsbekämpande myndigheter,
- se över myndighetens stödmaterial för socialtjänsten vad gäller bestämmelserna i 27 kap. socialtjänstlagen (2025:400) om missförhållanden inom socialtjänsten och vid behov av ändringar uppdatera dessa, och
- sprida det uppdaterade och utvecklade stödet till berörda huvudmän och verksamheter.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs inhämta synpunkter från Inspektionen för vård och omsorg, Polismyndigheten och Sveriges kommuner och regioner (SKR).

Socialstyrelsen ska senast den 1 juni 2026 lämna en delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) i de delar som avser en första kartläggning av förekomsten av kontroller av uppgifter ur misstankeregistret och belastningsregistret avseende personal inom äldreomsorgen, kartläggningen av riktlinjer eller rutiner inom socialtjänsten för hantering av misstanke om brott mot äldre personer och utveckla stöd till socialtjänsten särskilt vad avser förutsättningar för socialtjänsten att utan hinder av sekretess lämna uppgifter som angår misstanke om brott till brottsbekämpande myndigheter.

Socialstyrelsen ska senast den 1 december 2026 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

Äldre personers utsatthet för brott

Brott mot äldre personer har på olika sätt uppmärksammats. Det gäller dels brott som sker inom kommunernas äldreomsorg, såsom övergrepp mot äldre personer av personal inom hemtjänsten, dels brott som riktas mot äldre personer som en sårbar grupp, såsom bedrägerier.

Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) uppger äldre personer överlag en lägre grad av utsatthet för samtliga typer av brott jämfört med personer under 65 år. Det finns dock vissa situationer eller sårbarheter hos vissa äldre som är förknippade med en ökad risk för brott, såsom ett stort vårdbehov eller demens. Äldre personer kan även ha sämre förutsättningar än andra personer som blir utsatta för brott att påverka sin situation eller att påkalla uppmärksamhet kring den. Mörkertalet antas vara stort när det gäller de mest sårbara äldre personerna (Brott mot äldre - Om utsatthet och otrygghet, Brå 2018:7).

Åtgärder vidtas för att stärka tryggheten för äldre personer

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att stärka tryggheten för äldre personer.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) har ändrats på så sätt att bl.a. socialtjänsten får utökade möjligheter att lämna ut uppgifter till

brottsbekämpande myndigheter. Sekretessbrytande bestämmelser utvidgas vilket medför ökad möjlighet för bl.a. socialtjänsten att lämna uppgifter som annars skulle omfattas av socialtjänstsekretess (propositionen Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen, prop. 2024/25:65, bet. 2024/25:JuU9, rskr. 2024/25:148). Ändringarna trädde i kraft den 1 april 2025.

I offentlighets- och sekretesslagen har också en ny generell sekretessbrytande bestämmelse införts. Sekretess till skydd för enskilda ska inte hindra att uppgifter lämnas mellan myndigheter om det behövs för vissa syften. Uppgifter ska kunna lämnas exempelvis om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda brott. Innan en uppgift lämnas ska det göras en intresseavvägning. En uppgift får inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut (propositionen Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse, prop. 2024/25:180, bet. 2025/26:KU6, rskr. 2025/26:24). Ändringen trädde i kraft den 1 december 2025.

I propositionen Utökade registerkontroller vid anställning i kommun föreslår regeringen bl.a. en ny lag som ger kommuner möjlighet att begära att utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret visas upp av den som ska anställas för att arbeta med äldre personer och vuxna med funktionsnedsättning i hemmet, t.ex. inom hemtjänst. Syftet är att motverka att personer med brottsliga eller skadliga intentioner tar anställning i kommunala verksamheter (prop. 2025/26:61). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2026.

Stödet till socialtjänsten att uppmärksamma och ge stöd till äldre personer som utsätts för brott behöver förbättras

Personal inom socialtjänsten, t.ex. inom äldreomsorgen, kan i sitt arbete upptäcka brott mot äldre personer eller misstänka att dessa har utsatts för brott. Det behöver därför finnas stöd och vägledning för hur socialtjänsten och dess personal ska hantera sådana situationer. I första hand kan det avse att motivera brottsoffer att till Polismyndigheten anmäla brott och att stödja personen att fullfölja en sådan anmälan.

Det behöver också finnas stöd och vägledning för hur socialtjänsten och dess personal kan agera då det inte är möjligt att motivera eller stödja den

enskilde att själv anmäla till Polismyndigheten. Det gäller såväl situationer när den äldre personen exempelvis utsätts för brott av en närstående, som när personen utsätts för brott inom socialtjänstens verksamhet. I det sistnämnda fallet kan bestämmelserna i 27 kap. socialtjänstlagen som avser missförhållanden inom socialtjänsten vara tillämpliga. Syftet med bestämmelserna i 27 kap. socialtjänstlagen är att rätta till missförhållanden och förhindra att de händer igen. Brå bedömer att ett sätt att minska riskerna inom äldreomsorgen kan vara att se över hur dessa bestämmelser används inom äldreomsorgen (Brott mot äldre - Om utsatthet och otrygghet, Brå 2018:7). Stödet till socialtjänsten vad gäller lex Sarah-anmälningar för de fall äldre personer utsätts eller riskerar att utsättas för missförhållanden till följd av brott inom socialtjänstens verksamhet behöver förbättras.

Närmare om uppdraget

Socialstyrelsen ska kartlägga förekomsten av kontroller av uppgifter ur misstankeregistret och belastningsregistret avseende personal inom äldreomsorgen. Kartläggningen ska visa hur många kommuner och privata utförare som genomför eller har som rutin att genomföra sådana registerkontroller av personal innan anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller tilldelande av uppgifter inom ramen för en befintlig anställning i äldreomsorg som utförs i den enskildes hem i enlighet med de regler som föreslås gälla från den 1 mars 2026 (prop. 2025/26:61). Kartläggningen ska avse samtliga anställningsformer. En första kartläggning ska avse förhållandena per den 1 april 2026. En uppföljande kartläggning ska avse förhållandena per den 1 oktober 2026.

Socialstyrelsen ska också kartlägga riktlinjer eller rutiner inom socialtjänsten för hantering av misstanke om brott mot äldre personer. Kartläggningen ska visa hur många kommuner som har riktlinjer eller rutiner inom socialtjänsten för hantering av misstanke om brott mot äldre, samt hur många av dessa som är uppdaterade i förhållande till ändringar i lagstiftningen.

Socialstyrelsen ska utveckla stöd till socialtjänsten särskilt vad avser förutsättningar för socialtjänsten att utan hinder av sekretess lämna uppgifter som angår misstanke om brott till brottsbekämpande myndigheter. Stödet ska vara uppdaterat efter gällande regelverk. Stödet ska också omfatta hur socialtjänsten kan arbeta för att motivera brottsoffer att till Polismyndigheten anmäla brott och stödja personen att fullfölja en sådan anmälan.

Socialstyrelsen ska se över myndighetens stödmaterial för socialtjänsten vad gäller bestämmelserna i 27 kap. socialtjänstlagen om missförhållanden inom socialtjänsten. Om det finns behov av ändringar i stödet ska Socialstyrelsen uppdatera detta.

I uppdraget ingår också att sprida det uppdaterade och utvecklade stödet till berörda huvudmän och verksamheter.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Linnéa Annetorp Melander

Kopia till

Justitiedepartementet/INS
Justitiedepartementet/L4
Justitiedepartementet/L6
Socialdepartementet/SAM
Socialdepartementet/SL
Finansdepartementet/BA
Finansdepartementet/OFA/K
Arbetsmarknadsdepartementet/ARM
Inspektionen för vård och omsorg
Polismyndigheten
Sveriges kommuner och regioner (SKR)